

STORTINGET

Innst. 261 S

(2021–2022)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:103 S (2021–2022)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen, Tor André Johnsen, Bengt Rune Strifeldt, Silje Hjemdal og Morten Stordalen om tap av stemmerett for terrordømte

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til endringer i straffeloven, slik at det hjemles fradømmelse av stemmerett for den som dømmes for overtredelse av straffeloven kapittel 18.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Odd Harald Hovland og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Ingunn Foss og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Ivar B. Prestbakmo og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen og Tor André Johnsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Emma Georgina Lind, viser til representantfor-

slaget og statsrådets vurdering i brev av 16. mars 2022, som er vedlagt denne innstillingen.

Komiteen vil bemerke at stemmeretten er en grunnleggende rettighet i et liberalt demokrati. Komiteen mener det må være en svært høy terskel for å frata norske statsborgere retten til å delta i demokratiet vårt gjennom valg. Komiteen viser videre til at terrorhandlinger er svært alvorlige lovbrudd som skal staffes strengt. Slike handlinger innebærer angrep både på rettsstaten og på demokratiet og representerer også en betydelig fare for tap av liv eller alvorlig skade.

Komiteen forstår forslaget dithen at representantene ønsker en hjemmel for midlertidig fradømmelse av stemmerett for den som dømmes for overtredelse av straffeloven kapittel 18. Fram til 1954 var det den opphevede bestemmelsen i Grunnloven § 52 som hjemlet midlertidig tap av stemmeretten, mens § 53 hjemlet tap av stemmeretten for alltid. Det følger imidlertid av endringer i straffelovgivningen og forståelsen av Grunnloven at § 53 i dag også hjemler midlertidig fradømmelse av stemmeretten.

Komiteen vil videre vise til at Stortinget ved vedtakelsen av straffeloven av 2005 ikke videreførte tap av stemmerett som mulig straffesanksjon ved brudd på straffeloven slik Grunnloven § 53 bokstav a åpner for. I Innst. O. nr. 72 (2004–2005) punkt 23.5.2 tiltrådte en samlet justiskomite departementets begrunnelse for ikke å videreføre bestemmelsen om tap av stemmerett i ny straffelov. Lov om ansvar ved handlinger som påtales ved Riksrett og Militær Straffelov er eksempler på lover som per i dag hjemler fradømmelse av stemmerett som straffesanksjon for straffbare handlinger.

Komiteen merker seg videre at et enstemmig valglovutvalg i NOU 2020:6 foreslo å oppheve Grunnloven § 53 bokstav a. Dette forslaget er videre fremmet for

Stortinget gjennom et grunnlovsforslag fra representanter for Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og en uavhengig representant i Dokument 12:11 (2019–2020).

Komiteen viser til at dette grunnlovsforslaget nå ligger til behandling i Stortinget. Utfallet av behandlingen av grunnlovsforslaget kan ha betydning for muligheten til å innføre en slik hjemmel i straffeloven som forslagsstillerne tar til orde for. Dersom et av alternativene i grunnlovsforslaget, fremmet av representanter fra blant annet Fremskrittspartiet, blir vedtatt, kan det gjøre en eventuell lovhjemmel for tap av stemmerett ved domfellelse for straffbare handlinger etter straffeloven kapittel 18 grunnlovsstridig.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til statsrådens svarbrev til komiteen, der det redegjøres for de vurderingene som tidligere er lagt til grunn vedrørende tap av stemmerett for enkelte grupper straffedømte, og stiller seg bak statsrådets vurdering. I tillegg vil flertallet understreke at den norske rettsstats prinsipper ikke testes på solskinnsdager, men når det er som mørkest.

Flertallet vil derfor understreke at vi vil hegne om enkeltmenneskers rettsikkerhet, enkeltmenneskets grunnleggende demokratiske rettigheter og rettsstaten.

Videre vil flertallet vise til at da straffelovbestemmelsen om tap av stemmerett ble opphevet, var begrunnelsen i hovedsak at det sjelden vil være behov for en slik reaksjon som ledd i en straffesak. En enstemmig justiskomite stilte seg i Innst. O. nr. 72 (2004–2005) bak ikke å videreføre den tidligere bestemmelsen. I likhet med ønsket fra forslagsstillerne forutsatte den tidligere bestemmelsen om tap av stemmerett domfellelse for straffbare handlinger som kunne sies å utgjøre en trussel mot demokratiet. Stortinget mente uavhengig av dette at det fantes bedre måter å bekjempe slik kriminalitet på enn å hjemle tap av stemmerett for slike lovbrudd. Flertallet mener begrunnelsen fra 2005, som i et strafferettsperspektiv er relativt kort tid siden, står seg også i dag.

Flertallet vil også bemerke at lovendringer på strafferettens område tradisjonelt har vært gjenstand for grundig utredning, drøftelse og debatt før vedtakelse. Flere av representantene fra Fremskrittspartiet har i løpet av denne sesjonen fremmet en rekke enkeltforslag om ulike endringer i straffeloven og straffeprosessloven. Stortinget står til enhver tid fritt til å vedta lovendringer på bakgrunn av slike forslag, men flertallet mener det er nødvendig at Stortinget viser forsiktighet med å vedta lovendringer på strafferettens område uten grundige forarbeider.

Flertallet vil på denne bakgrunn ikke støtte det foreliggende representantforslaget.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at terrorisme er et angrep på demokratiet og de grunnleggende prinsipper som det norske demokratiet er bygd på. Bruken av virkemiddelet terrorisme for å oppnå sine mål er både et angrep på og en undergraving av demokratiet. Disse medlemmer mener derfor at det er en naturlig og proporsjonal reaksjon at den som dømmes for terrorlovbrudd, ekskluderes fra deltagelse i demokratiet og medbestemmelsesrett ved valg for en tidsbegrenset periode. Disse medlemmer mener det foreliggende representantforslaget vil gi rettsvesenet lovhjemmel for at samfunnet klart og tydelig reagerer på den forakten for demokratiet som er utvist av den som dømmes for et terrorlovbrudd. Disse medlemmer registrerer flertallets fokus på enkeltmenneskets rettigheter og at det må hegnes om disse. Til dette vil disse medlemmer bemerke at det ikke er noen slike rettigheter å hegne om dersom man ikke beskytter selve det demokratiske systemet som disse rettighetene springer ut av.

Disse medlemmer vil knytte noen bemerkninger til henvisningen til den tidligere rettstilstand i statsrådets svarbrev. Statsråden viser til tidligere straffebestemmelser om fradømmelse av stemmerett og til begrunnelsen for at disse ble opphevet. Deretter argumenteres det med at den manglende praktiske bruken av de tidligere hjemlene er en argumentasjon som fremdeles står seg, og at dette er et selvstendig argument mot det foreliggende representantforslaget. Disse medlemmer vil derfor understreke at man ikke tidligere har hatt hjemmel for fradømmelse av stemmerett ved terrorlovbrudd. Representantforslaget innebærer følgelig noe nytt, og det går ikke ut på en gjeninnføring av den tidligere rettstilstand. Disse medlemmer kan derfor ikke se at tidligere historikk om hjemler for fradømmelse av stemmerett for annen type kriminalitet har noen overførings- eller argumentasjonsverdi ved vurdering av forslaget om å hjemle fradømmelse av stemmerett ved terrorlovbrudd.

Disse medlemmer vil avslutningsvis peke på en uheldig sammenheng i regelverket, som ikke vil avhjelpes dersom det foreliggende representantforslaget ikke får flertall. Den som går i en fremmed makts tjeneste uten regjeringens samtykke, kan i dag fradømmes stemmeretten etter Grunnloven § 53 bokstav b. Dette er også omtalt i statsrådets svarbrev. Den som går i en terrororganisasjons tjeneste, kan ikke fradømmes stemmeretten, fordi denne hjemmelen må følge av lov etter Grunnloven § 53 bokstav a. Disse medlemmer mener dette er en svært uheldig forskjellsbehandling, og ser ingen gode argumenter for at den norske borger som har gått i en fremmed makts tjeneste, skal kunne miste stemmeretten, men ikke den norske borger som har sluttet seg til en terrororganisasjon som eksempelvis IS. Disse medlemmer mener denne sammenhengen

også klart taler for at det foreliggende representantforslaget bør støttes.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til endringer i straffeloven, slik at det hjemles fradømmelse av stemmerett for den som dømmes for overtredelse av straffeloven kapittel 18.»

Komiteens medlem fra Venstre vil vise til at allmenn stemmerett er en av grunnpillarene i demokratiet og folkestyret vi har i Norge i dag. Dette medlem vil vise til at Norge er en rettsstat, ikke en politistat, og at vi må holde fast ved prinsippene våre også når ting er vanskelige. Slik dette medlem ser det, vil en realisasjon av det foreliggende forslaget ikke styrke vårt liberale demokrati, men tvert imot svekke det. Dette medlem vil vise til at det ikke er deltakelse i demokratiske prosesser man er bekymret for knyttet til terrorister. Dette medlem understreker at fokuset bør ligge på deradikalisering og arbeid med å forebygge terrorhandlinger og utenforskap, ikke å frata dem stemmeretten.

Dette medlem viser til at ved en endring i straffeloven i 1953 ble adgangen til å idømme stemmerettstap som tilleggsstraff tatt ut. Straffelovkomisjonen viste i forbindelse med utarbeidelsen av ny straffelov til at denne bestemmelsen ikke hadde blitt benyttet siden rettsoppgjøret etter krigen. Kommisjonen viste også til at det under normale forhold neppe er behov for å kunne fradømme noen stemmeretten som straff.

Dette medlem vil også påpeke at den foreslåtte straffehjemmelen for tap av stemmerett lite trolig vil ha en preventiv effekt ut over de reglene i straffeloven kapittel 18 allerede gir. Dette medlem viser i den forbindelse til at strafferammen for grove terrorhandlinger

er fengsel inntil 30 år, noe som i seg selv må antas å ha en betydelig avskrekkende effekt.

Dette medlem understreker at det er mange omfattende og reelle problemer knyttet til terrorisme, men stemmerett for terrordømte er ikke en av dem.

Dette medlem viser til at terrorisme er forsøk på å svekke demokratiet. Ved å la folk bruke stemmeretten sin, styrker man demokratiet.

Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utarbeide forslag til endringer i straffeloven, slik at det hjemles fradømmelse av stemmerett for den som dømmes for overtredelse av straffeloven kapittel 18.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:103 S (2021–2022) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Sylvi Listhaug, Per-Willy Amundsen, Tor André Johnsen, Bengt Rune Strifeldt, Silje Hjemdal og Morten Stordalen om tap av stemmerett for terrordømte – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 26. april 2022

Per-Willy Amundsen

leder

Else Marie Rødby

ordfører

VEDLEGG

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Postboks 1700 Sentrum
0026 Oslo

Deres ref.
TH/tfo

Vår ref.
- 22/1360 -

Dato
16.03.2022

Uttalelse om Dokument 8:103 S (2021-2022) Representantforslag om tap av stemmerett for terrordømte

Jeg viser til justiskomiteens brev 1. mars 2022, hvor det bes om departementets uttalelse i forbindelse med komiteens behandling av Dokument 8:103 S (2021-2022) Representantforslag om tap av stemmerett for terrordømte.

Forslagsstillerne ber regjeringen utarbeide forslag til endringer som hjemler fradømmelse av stemmerett for den som dømmes for overtredelse av straffeloven kapittel 18, som gjelder terrorhandlinger og terrorrelaterte handlinger. Forslagsstillerne anfører at den forakten for demokratiet som ligger til grunn for domfellelsen, bør føre til at den dømte for en tid mister den medbestemmelsesretten som stemmeretten representerer.

Innledningsvis vil jeg understreke at terrorhandlinger er svært alvorlige lovbrudd som skal straffes strengt. Slike handlinger innebærer angrep både på rettsstaten og demokratiet, og representerer også en betydelig fare for tap av liv eller alvorlig skade. For å kunne straffes for å ha begått en terrorhandling må gjerningspersonen ha begått nærmere angitte straffbare handlinger, for eksempel drap eller grov kroppsskade, med terrorhensikt. Vilåårene er meget strenge. Strafferammen er fengsel inntil 21 år. Som følge av det særlige klanderverdige ved at handlingene begås med terrorhensikt, ligger straffenivået for terrorhandlinger svært høyt. For grove terrorhandlinger er strafferammen fengsel inntil 30 år. Straffeloven kapittel 18 inneholder også straffebestemmelser for terrorrelaterte handlinger som anses mindre alvorlige og hvor strafferammen derfor er lavere.

Straffeloven inneholder i dag ingen egne bestemmelser om tap av stemmerett. Tidligere kunne imidlertid den som dømmes for forbrytelser som nevnt i straffeloven 1902 kapittel 8, 9 eller 10 (blant annet landssvik og valgfusk), fradømmes stemmeretten ved offentlige valg i medhold av straffeloven 1902 § 31. Slikt rettighetstap kunne bare idømmes når allmenne hensyn krever det, og bare for en tid av inntil 10 år. Paragrafen var visstnok ikke tatt i bruk siden rettsoppgjøret etter annen verdenskrig, og den ble opphevet i 2006. Grunnloven § 53 hjemler imidlertid fortsatt tap av stemmeretten for den som uten regjeringens samtykke går i en fremmed makts tjeneste. Tap av stemmerett fører også til tap av valgbarhet, jf. Grunnloven § 61 og valgloven §§ 3-1 og 3-3.

Da straffelovbestemmelsen om tap av stemmerett ble opphevet, var begrunnelsen i hovedsak at det sjelden vil være behov for en slik reaksjon som ledd i en straffesak, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 24.5 og Innst. O. nr. 72 (2004–2005) punkt 23.5. Behovet var i alle fall ikke stort nok til å begrunne videreføring av en egen paragraf om tap av stemmeretten. Det ble fremhevet at bestemmelsen neppe ville ha preventiv effekt ved siden av straffetruslene som uansett vil gjelde for de aktuelle overtredelsene. Et tap av stemmeretten ville dessuten bare vært aktuelt for et mindre antall personer, som neppe ville være i stand til påvirke utfallet av et valg. Det ble påpekt at selv om det kunne virke støtende at tidligere landssvikere beholdt både stemmeretten og valgbarheten, ville velgerne ha anledning til å vende dem ryggen ved å foretrekke andre kandidater.

Jeg mener det ikke er grunn til å gjeninnføre en egen paragraf om tap av stemmerett i straffeloven nå. Også den tidligere bestemmelsen forutsatte domfellelse for straffbare handlinger som kunne sies å utgjøre en trussel mot demokratiet. Dette var ikke til hinder for at bestemmelsen for relativt kort tid siden ble opphevet. Begrunnelsen for å oppheve regelen står, slik jeg ser det, fortsatt ved lag.

Med hilsen

Emilie Mehl

